

Minimalna plača v Sloveniji v obdobju krize

POVZETEK: S 1. januarjem 2014 se je minimalna plača uskladila z medletno rastjo cen v letu 2013 (0,7 %) in znaša 789,15 EUR bruto. V zadnjih petih letih je bila njena rast precej višja od rasti povprečne plače, ki se je zaradi varčevalnih ukrepov v državnem sektorju in padca gospodarske aktivnosti močno upočasnila. Razmerje med njima je v letu 2013 doseglo 51,4 %, kar nas uvršča v vrh članic EU. Letos se po naši oceni prvič po petih letih naj ne bi več zvišalo, delno zaradi nizke inflacije, s katero se je že uskladila minimalna plača, delno pa zaradi predvidene okrepljene rasti povprečne plače. Dvig minimalne plače je v preteklih štirih letih pomembno prispeval k zmanjšanju deleža zaposlenih z niskimi plačami in zmanjšanju plačne neenakosti, obenem pa tudi k poslabšanju stroškovne konkurenčnosti gospodarstva in izgubi delovnih mest. Ob enem največjih znižanj gospodarske aktivnosti v EU v času krize je Slovenija beležila največje zvišanje minimalne plače. V nekaterih članicah je v tem času ostala nominalno nespremenjena tudi več let, v nekaterih pa se je v posameznih letih celo znižala.

I. Usklajevanje in rast minimalne plače

Minimalna plača je najmanjša zakonsko določena mesečna plača za delo, opravljeno v polnem delovnem času. Vanjo sodijo vsi elementi plače, ki jih navaja Zakon o delovnih razmerjih, t. j. osnovna plača delavca za določen mesec in dodatki, ki mu pripadajo, razen dodatka za delo preko polnega delovnega časa (t. j. za nadurno delo). V minimalno plačo se ne všttevajo prejemki, ki imajo naravo povračil stroškov v zvezi z delom, kot so npr. dnevnice, terenski dodatki, povračilo stroškov prevoza na delo in z dela ter povračilo stroškov za prehrano med delom. Prav tako se v minimalno plačo ne všteta regres za letni dopust.

Tabela 1: Povprečna izplačana minimalna bruto plača, povprečna bruto plača in razmerje med njima, Slovenija, 2000–2014^{*}

	Minim.bruto plača, v EUR	Nom.rast minim. plače, v %	Realna rast minim.plače, v %	Povprečna bruto plača, v EUR	Nom.rast bruto plače, v %	Realna rast bruto plače, v %	Razmerje med minim. in povpr.plačo, v %
2000	322	10,3	1,3	800	10,6	1,6	40,3
2001	366	13,5	4,7	895	11,9	3,2	40,9
2002	408	11,5	3,7	982	9,7	2,0	41,5
2003	445	9,0	3,2	1.057	7,5	1,8	42,1
2004	476	7,0	3,3	1.117	5,7	2,0	42,6
2005	499	4,9	2,4	1.157	4,8	2,2	43,1
2006	516	3,3	0,9	1.213	4,8	2,2	42,5
2007	529	2,5	-1,1	1.285	5,9	2,2	41,2
2008	571	8,0	2,2	1.391	8,3	2,5	41,1
2009	593	3,7	2,8	1.439	3,4	2,5	41,2
2010	679 ¹	14,6	12,6	1.495	3,9	2,1	45,4
2011	718 ¹	5,7	3,8	1.525	2,0	0,2	47,1
2012	763	6,3	3,6	1.525	0,1	-2,4	50,0
2013	784	2,7	0,9	1.523	-0,2	-2,0	51,4
2014	789	0,7	0,4	1.541	1,1 ²	0,8 ²	51,2 ²

Opomba: * Za leto 2014 Pomladanska napoved rasti povprečne bruto plače UMAR. ¹ Povprečna izplačana minimalna plača. ² Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2014, UMAR. Vir: SURS, SKD 2002 do leta 2008, SKD 2008 od 2009 dalje, MDDSZ.

Minimalna plača se je s 1. januarjem 2014 zvišala za lansko medletno rast cen življenjskih potrebščin (0,7 %) na 789 EUR, skladno s 5. členom Zakona o minimalni plači. Lani je znašala 784 EUR in je bila od minimalne plače v letu 2012 višja za 2,7 % (2012: 6,3 %, 2011: 5,7 %, 2010: 14,6 %)¹. Sočasnost dviga minimalne plače in gospodarske krize je v obdobju zadnjih štirih let privedla do občutnega razkoraka v rasti minimalne in povprečne bruto plače, medtem ko sta bili v povprečju obdobja 1996–2009 rasti povsem izenačeni. Rast minimalne plače² je lani peto leto zapored precej presegala gibanja povprečne bruto plače, ki se je zaradi nadaljnega padca gospodarske aktivnosti in varčevalnih ukrepov v državnem sektorju znižala (-0,2 %). Zaradi bistveno nižje rasti cen in predvidenega skromnega okrevanja gospodarstva letos rast minimalne plače naj ne bi presegla rasti povprečne bruto plače na zaposlenega.

¹ Podatek o minimalni bruto plači za leti 2010 in 2011 zajema povprečno izplačano minimalno plačo, saj je zakon v teh letih dopuščal izplačilo nižjega (prehodnega) zneska minimalne plače od zakonsko določenega.

² Po trenutno veljavni ureditvi se ta usklajuje najmanj z medletno rastjo cen življenjskih potrebščin v preteklem letu. Zakon dopušča možnost višje uskladitve od rasti cen, ki pa še ni bila uporabljena. Pri določanju zneska minimalne plače se namreč poleg inflacije lahko upoštevajo še gibanje plač, gospodarske razmere oz. gospodarska rast ter gibanje zaposlenosti.

Vzrok za zahtevo po izjemnem povečanju minimalne plače v letu 2010 je predhodna zakonska ureditev minimalne plače (iz leta 2006), ki edina ni imela predvidene naknadne uskladitve minimalne plače v primeru presejanja dejanske inflacije od napovedane (s katero se je usklajevala). V obdobju po letu 1995, ko je bil v Sloveniji uveden institut minimalne plače, je namreč veljalo več ureditev, ki so na različne načine določale usklajevanje minimalne plače, s preteklo ali prihodnjo inflacijo.³ Večinoma je bila minimalna plača enkrat letno usklajena vsaj za rast cen, v določenem obdobju tudi za več. Izjema je bilo leto 2007, ko se je minimalna plača zaradi uskladitve, nižje d rasti cen, realno znižala (-1,1 %). Na zahtevo sindikatov se je nato že marca 2008 izredno uskladila, ti pa so zahtevali še spremembo ureditve in občutno zvišanje minimalne plače,⁴ kar je sovpadalo z začetkom krize in poslabševanjem glavnih makroekonomskih postavk, ki se poleg rasti cen po novem lahko upoštevajo pri določitvi minimalne plače, t. j. gibanje plač, gospodarske razmere oz. gospodarska rast ter gibanje zaposlenosti. Zakonska diktacija omogoča upoštevanje navedenih dejavnikov le na način, da lahko skupno povišanje preseže višino inflacije, ne dopušča pa neuskladitve oz. znižanja v primeru slabih gospodarskih rezultatov.

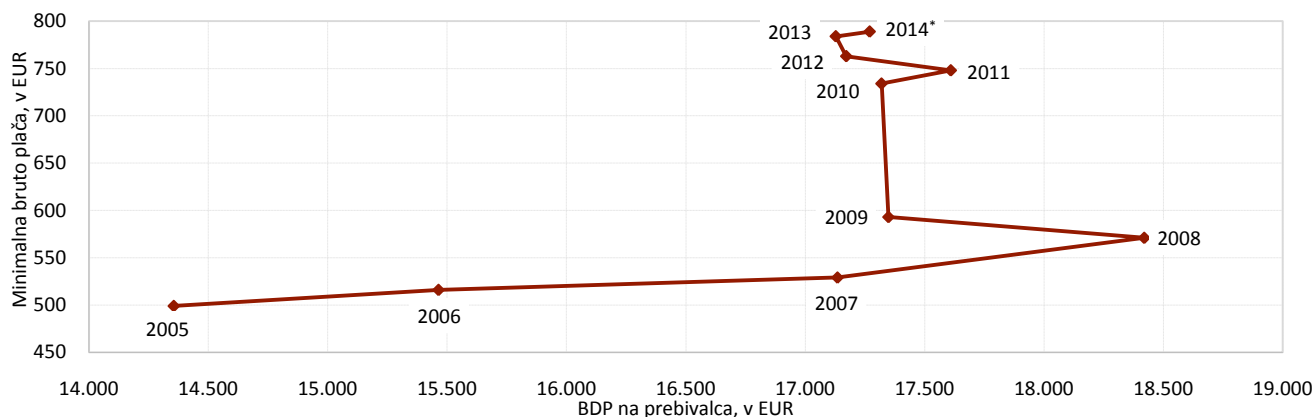
Tabela 2: Gibanje makroekonomskih predpostavk, ki se upoštevajo pri določitvi minimalne plače (v %), 2009–2014*

	2009	2010	2011	2012	2013	2014*
Rast cen življenjskih potrebščin, dec./dec., v %	1,8	1,9	2,0	2,7	0,7	0,8
Gibanje plač (realna rast, v %)	2,5	2,1	0,2	-2,4	-2,0	0,8
Gospodarska rast (realno v %)	-7,9	1,3	0,7	-2,5	-1,1	0,5
Gibanje zaposlenosti (SNA, v %)	-1,8	-2,2	-1,6	-0,8	-2,0	-0,4

Opomba: * Za leto 2014 Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2014, UMAR. Vir: SURS, napoved UMAR.

V obdobju 2005–2008 je bilo zviševanje gospodarske aktivnosti (merjeno z BDP na prebivalca) bistveno hitrejše kot zviševanje minimalne plače. To deloma povezujemo s konjunkturo, deloma pa z zakonsko ureditvijo minimalne plače, ki ni dopuščala dodatnega usklajevanja z rastjo BDP, niti ni imela korektiva za primer presejanja dejanske nad predvideno inflacijo, s katero se je usklajevala. Sočasno z nastopom krize je prišlo do preobrata v gibanju obeh kategorij. Gospodarska aktivnost se je močno skrčila (2009), sindikati pa so zaradi zaostajanja rasti minimalne plače za povprečno plačo in njenega realnega znižanja v letu 2007 zahtevali precejšen dvig minimalne plače. Do tega je prišlo v letu 2010, ko se je gospodarska aktivnost v Sloveniji še nekoliko znižala. Ob skromnem okrevanju gospodarstva v letu 2011 se je aktivnost v letih 2012 in 2013 ponovno znižala. Letos naj bi bil BDP na prebivalca za 0,5 % nižji kot v letu 2009 (glede na leto 2008 -6,2 %; Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2014, UMAR), zvišanje minimalne plače v tem obdobju pa kar 33,1-odstotno (oz. 38,2-odstotno glede na 2008).

Slika 1: Minimalna plača in BDP na prebivalca v Sloveniji (v EUR), 2005–2014*

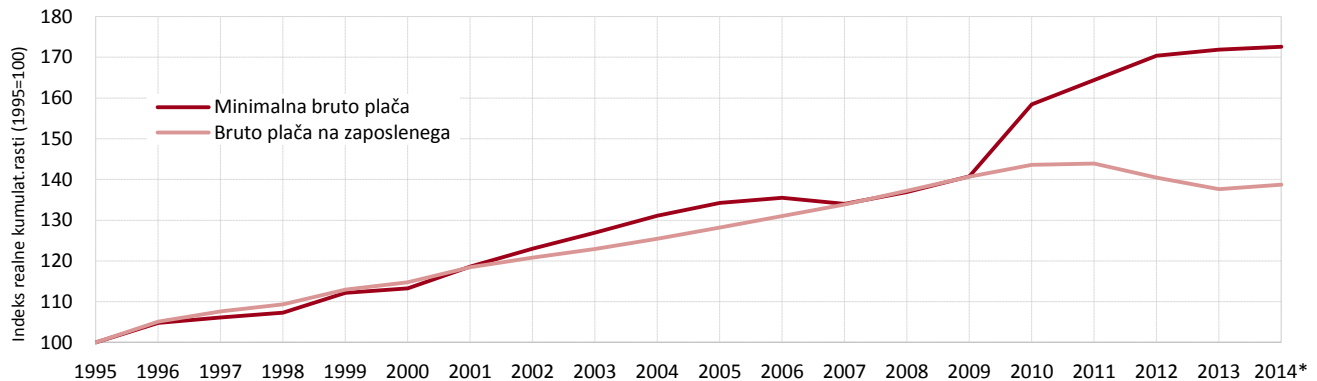
Opomba: * Za leto 2014 napoved BDP, UMAR. Vir: SURS, MDDSZ, Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2014, UMAR.

³ Usklajevalne mehanizme minimalne plače od njenega obstoja lahko razdelimo v štiri obdobja: i) 1995–1997; usklajevala se je enako kot izhodiščne plače v zasebnem sektorju, vendar so v tem obdobju socialni partnerji povečali znesek minimalne plače, da je bila njena rast skladnejša z rastjo plač; ii) 1997–2003; dogovorjen je bil usklajevalni mehanizem, ki je poleg rasti cen življenjskih potrebščin upošteval še realno rast bruto domačega proizvoda; iii) 2004–2005; dogovorjena je bila v nominalnem znesku in se je višala bolj kot povprečna plača v dej. zasebnega sektorja, a manj kot če bi bila dodatno usklajena za realno rast BDP; iv) 2006–2009; skladno z Zakonom o določitvi minimalne plače [UL RS št. 114/2006] se je usklajevala le za predvideno inflacijo, brez zavarovanja za primer višje dejanske inflacije od predvidene; v) 2010–; skladno z Zakonom o minimalni plači [UL RS št. 13/2010] se usklajuje najmanj za medletno rast cen življenjskih potrebščin v preteklem letu, pri določanju zneska minimalne plače pa se poleg inflacije lahko upoštevajo še gibanje plač, gospodarske razmere oz. gospodarska rast ter gibanje zaposlenosti.

⁴ S povečanjem zlasti v letu 2010 in ustreznimi dohodninskimi olajšavami je dosegel neto znesek minimalne plače v letu 2010 562 EUR, kolikor je znašala vrednost košarice minimalnih življenjskih potrebščin na osebo, izračunana v raziskavi opravljeni na IER v Ljubljani. Zakon je zaradi visokega zvišanja minimalne plače (iz 597 na 734 EUR bruto) dopuščal postopno prilagajanje na zakonsko določeno višino v obdobju do konca leta 2011.

Časovno sovpadanje krize in zadnje spremembe ureditve minimalne plače je povzročilo občuten razkorak v rasti minimalne in povprečne plače v obdobju 2010–2013. Rast minimalne plače je nekoliko presežala rast povprečne plače že v obdobju 2002–2006, ko se je poleg inflacije usklajevala še z rastjo BDP, neskladje med njima pa je bilo v letu 2013 največje doslej. Rast povprečne plače se je s krizo pričela upočasnjevati in je bila v letu 2013 prvič v zadnjih dvajsetih letih celo nominalno negativna. V obdobju 2008–2013 je bila nominalna rast povprečne bruto plače 9,5-odstotna, rast minimalne plače pa 3,9-krat večja. Trend preseganja rasti minimalne plače nad povprečno naj bi se letos ustavil, delno zaradi lanske nizke inflacije, s katero se je uskladila minimalna plača (0,7 %), delno pa zaradi predvidene okrepljene rasti povprečne plače (1,1 %; Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2014, UMAR).

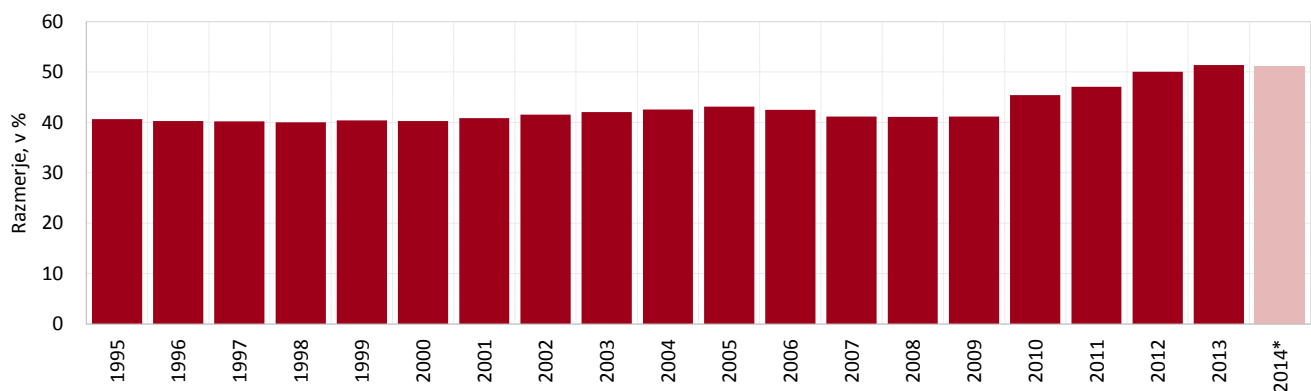
Slika 2: Kumulativna rast bruto minimalne in povprečne plače (v %), 1995–2014*

Opomba: * Za leto 2014 napoved rasti povprečne plače UMAR. Vir: SURS, MDDSZ, Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2014, UMAR.

Zaradi hitrejšje rasti minimalne plače od povprečne se je razmerje med njima v obdobju zadnjih štirih let občutno povečalo (na 51,4 %), kar nas uvršča v vrh članic EU. Najbližje Sloveniji se uvršča Grčija (2011; 50,1 %), v ostalih članicah pa se giblje med 31 % in 48 %. Za razliko od zadnjih let se razmerje v letu 2014 naj ne bi več zvišalo.

Slika 3: Razmerje med minimalno in povprečno bruto plačo na zaposlenega (v %), 1995–2014*

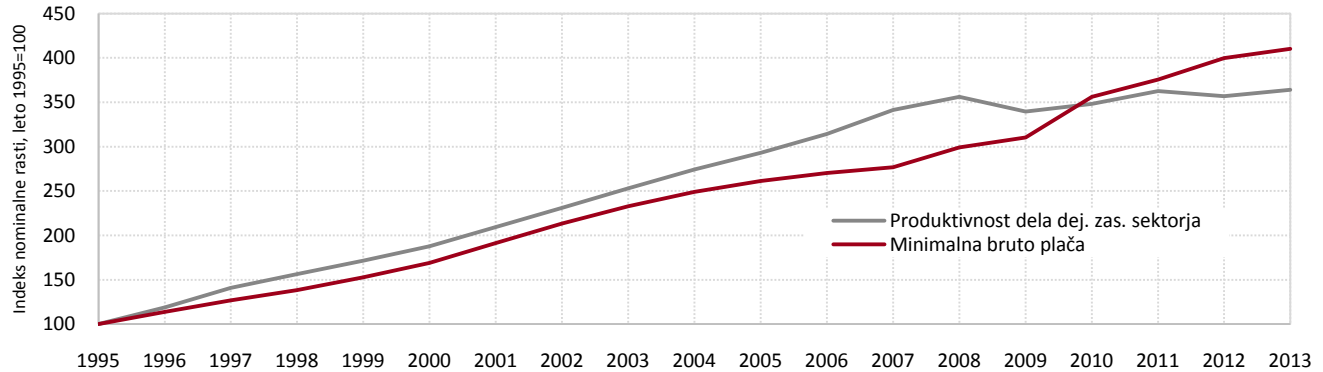
Opomba: * Za leto 2014 napoved UMAR. Vir: SURS, MDDSZ, Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2014, UMAR.

Rast minimalne plače je v celotnem obdobju krize (2008–2013) presežala tudi rast produktivnosti dela v dejavnostih zasebnega sektorja,⁵ merjeno z dodano vrednostjo na zaposlenega. Razmerje med plačami in produktivnostjo je pomembno z vsaj štirih različnih vidikov: stroškovne konkurenčnosti, cenovne stabilnosti, zaposlenosti in investiranja ter delitvenih razmerij. Z vidika ekonomske teorije se zdi, da splošna usmeritev o skladni rasti plač in produktivnosti zadovoljivo odgovarja na vse omenjene vidike: zagotavlja ohranjanje stroškovne konkurenčnosti (ob predpostavki, da je takšno gibanje plač in produktivnosti tudi v drugih državah), saj se stroški dela na enoto proizvoda naj ne bi povečevali. Ker se ti ne povečujejo, rast plač ne ustvarja stroškovnih pritiskov na dvig cen oz. inflacijo. Če se ob enakem proizvodu poveča rast zaposlenosti, se zmanjša rast produktivnosti in zato načelo skladne rasti plač s produktivnostjo pomeni, da se plače ustrezno prilagajajo odločitvam o zaposlovanju; naložbe se financirajo iz zadržanih preteklih in pričakovanih prihodnjih donosov na kapital. Skladna rast plač s

⁵ Dejavnosti A-N; R-S, dejavnosti javnih storitev pa so dejavnosti O-Q.

produktivnostjo dela zagotavlja ohranjanje obstoječega deleža plač v dodani vrednosti in s tem obstoječih delitvenih razmerij.⁶ Zaradi težave različnih deflatorjev smo uporabili primerjavo nominalnih rasti obeh kategorij. Primerjava kaže, da je rast minimalne plače nekoliko presegala rast produktivnosti dela v dejavnostih zasebnega sektorja že v obdobju 1999–2002, predvsem pa od leta 2008 dalje.

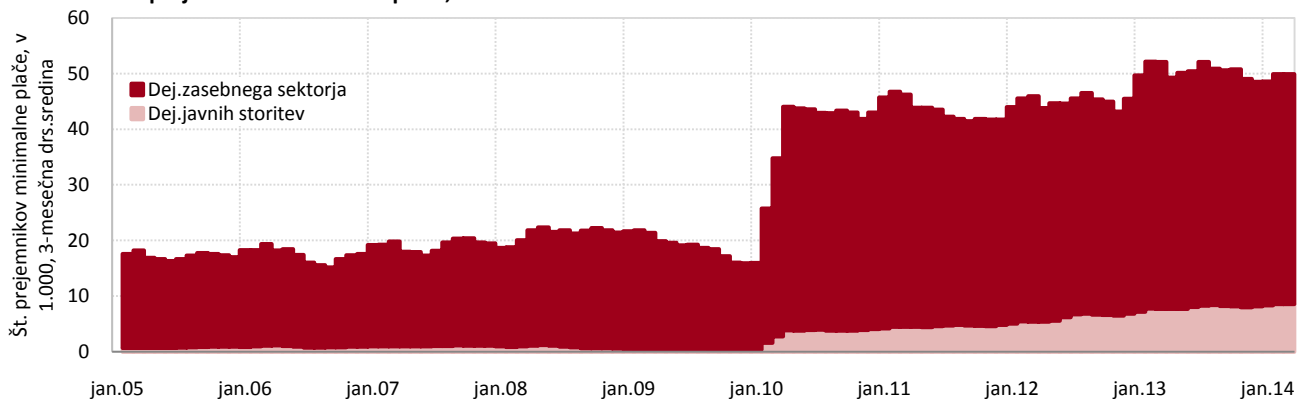
Slika 4: Rast minimalne plače in produktivnosti dela, 1995–2013

Opomba: Produktivnost dela je izračunana kot dodana vrednost dejavnosti zasebnega sektorja na zaposlenega. Vir: SURS, MDDSZ, preračuni UMAR.

Število prejemnikov minimalne plače se je z zadnjo zakonsko spremembo več kot podvojilo, z 19.047 v letu 2009 na 50.571 v letu 2013.⁷ V tem obdobju se je skoraj potrojil tudi delež prejemnikov med vsemi zaposlenimi (s 3,0 % na 8,6 %). Glavnina prejemnikov minimalne plače je v dejavnostih zasebnega sektorja, njen delež pa se je v zadnjih treh letih nekoliko znižal (lani 84 %), saj se je v tem obdobju precej povečalo število prejemnikov v dejavnostih javnih storitev (z manj kot 500 v letu 2009 na skoraj 8.000 lani⁸), k čemur je prispevalo tudi znižanje plač javnih uslužbencev v zadnjih dveh letih. Delež prejemnikov minimalne plače od vseh zaposlenih se je v dejavnostih zasebnega sektorja v obdobju 2009–2013 povečal s 3,8 % na 9,3 %. V dejavnostih javnih storitev je bilo v tem obdobju povečanje sicer nizkega deleža bistveno večje (z 0,3 % na 4,6 %). Prav zato se je v primerjavi s stanjem pred novim zakonom o minimalni plači število prejemnikov relativno najbolj zvišalo v izobraževanju in zdravstvu ter socialnem varstvu, kjer je bilo povečanje 41- oz. 14-kratno. Absolutno najbolj se je v tem obdobju število zvišalo v trgovini in predelovalnih dejavnostih. Skupaj z drugimi raznovrstnimi dejavnostmi, gradbeništvo in gostinstvom je v teh dejavnostih okrog 70 % vseh prejemnikov minimalne plače.⁹

Slika 5: Število prejemnikov minimalne plače, 2005–2014

Vir: AJPES.

⁶ Pri uporabi tega splošnega načela za vodenje plačne politike pa je treba upoštevati še številne druge dejavnike in omejitve (več glej v UMAR [2007]: Ekonomski izzivi).

⁷ V povprečju prvega četrletja 2014 jih je bilo 49.919.

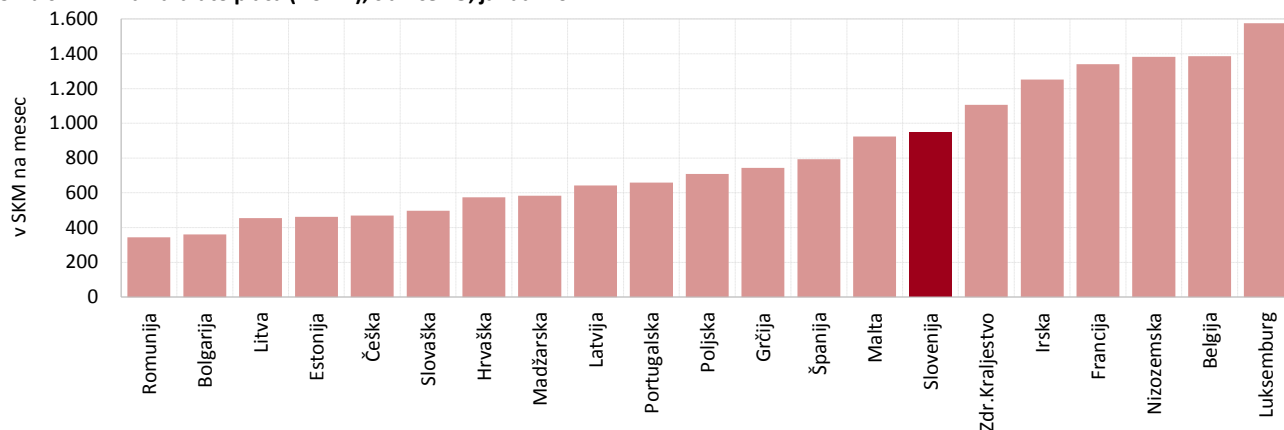
⁸ Največ jih je v izobraževanju (v letu 2013 preko 4.500, kar je 9,0 % vseh oz. 7,8 % zaposlenih v dejavnosti).

⁹ V povprečju leta 2013 jih je bilo največ v predelovalnih dejavnostih (25,7 %), trgovini (17,0 %), drugih raznovrstnih poslovnih dejavnostih (11,5 %; v slednjih minimalno plačo prejema več kot 30 % zaposlenih, med višjimi pa je delež še v gostinstvu, gradbeništvo in drugih dejavnostih [S po SKD2008], kjer se giblje med 15 % in 20 %), gradbeništvo (9,7 %) in izobraževanju (9,0 %).

II. Umestitev Slovenije med članice EU, ki imajo zakonsko določeno minimalno plačo

Poleg Slovenije ima zakonsko urejeno minimalno plačo še 20 članic EU,¹⁰ v preostalih pa se zakonsko določena minimalna plača ne nanaša na vse zaposlene oz. se ta določa v pogajanjih s socialnimi partnerji (oz. na ravni podjetij ali posameznika). Razmerje med najvišjo in najnižjo minimalno plačo v EU članicah z zakonsko ureditvijo, za katere so na voljo podatki Eurostata, je 1:11 (januar 2014), v standardih kupne moči pa se zniža na 1:5. Na skrajnem zgornjem robu je v obeh primerih Luksemburg, na spodnjem pa pri evrski primerjavi Bolgarija, pri standardih kupne moči pa Romunija.

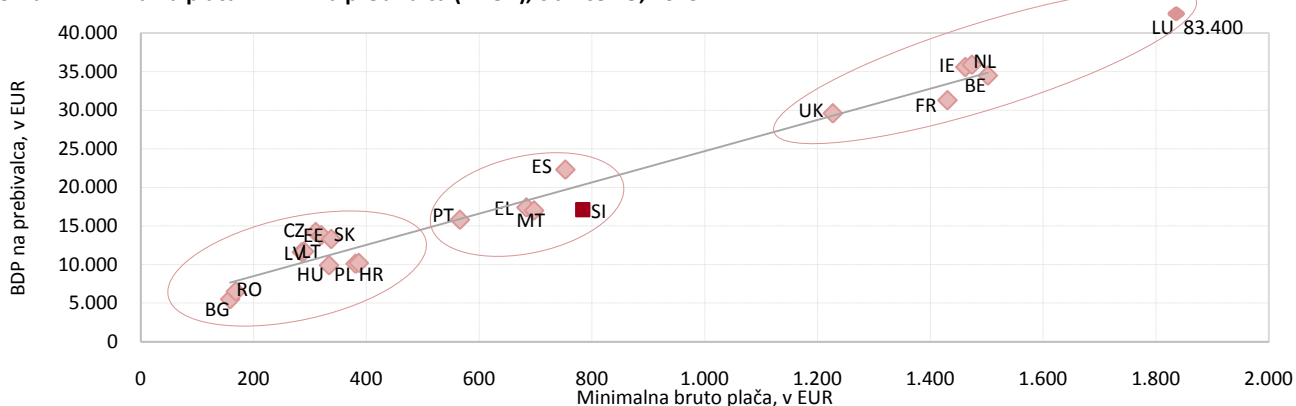
Slika 6: Minimalna bruto plača (v SKM), članice EU, januar 2014

Vir: Eurostat, objava 20.05.2014.

Višina minimalne plače narašča z gospodarsko razvitostjo in kupno močjo držav članic. Slovenija se po znesku minimalne plače uvršča na zgornji rob osrednje skupine članic EU, kjer minimalna plača znaša med petsto in osemsto evri. V skupini poleg nas so še Grčija, Malta, Portugalska in Španija. Višja kot v Sloveniji je le v gospodarsko bistveno bolj razvitih članicah.

Slika 7: Minimalna plača in BDP na prebivalca (v EUR), članice EU, 2013

Opomba: Minimalna plača kot povprečje obeh polletij, BDP na prebivalca za Grčijo in Romunijo za leto 2012. Vir: Eurostat, objava 20.maj 2014.

Ob enem največjih znižanj gospodarske aktivnosti v EU v času krize (večje je bilo v obdobju 2008–2013 le v Grčiji [-23,5 %] in na Hrvaškem [-11,9 %]) je Slovenija beležila največje zvišanje minimalne plače. Načini usklajevanja minimalne plače se med državami EU sicer razlikujejo, kljub temu pa je v obdobju od začetka krize minimalna plača v nekaterih članicah ostala nominalno nespremenjena tudi več let (Belgija, Bolgarija, Estonija, Litva, Irska, Portugalska, Španija), v sedmih pa se je v posameznih letih celo znižala (Češka, Grčija, Hrvaška, Latvija, Madžarska, Poljska, Romunija, Združeno Kraljestvo).

¹⁰ Belgija, Bolgarija, Češka, Estonija, Francija, Grčija, Hrvaška, Irska, Latvija, Litva, Luksemburg, Madžarska, Malta, Nizozemska, Poljska, Portugalska, Romunija, Slovaška, Španija in Združeno Kraljestvo. V Nemčiji, Avstriji, Italiji, na Cipru, Danskem, Finskem, Švedskem in Norveškem pa nimajo zakonske ureditve minimalne plače, ampak se ta določa v pogajanjih s socialnimi partnerji oz. na ravni podjetij (preko kolektivnih pogodb; http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Minimum_wage_statistics/sl, dne 09.april 2014).

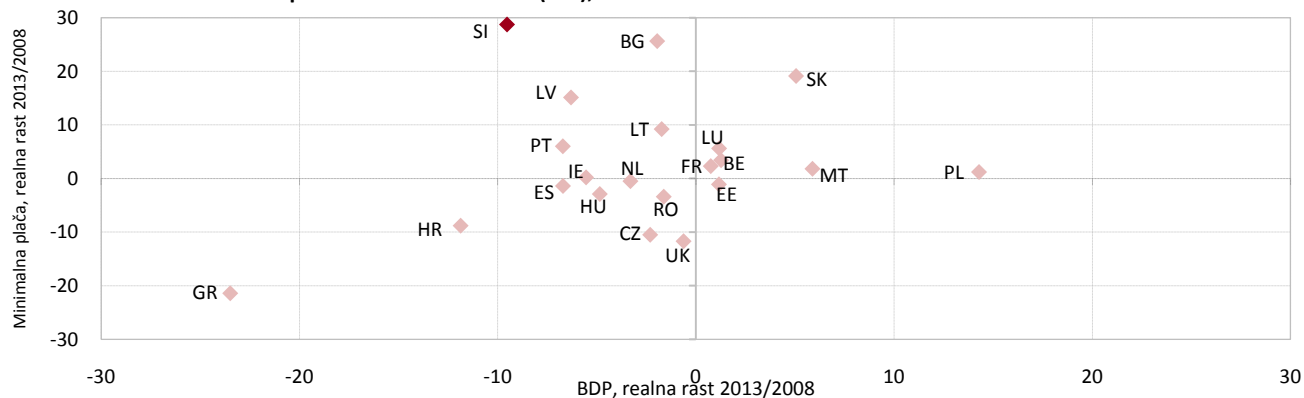
Tabela 3: Minimalna bruto plača (v EUR), članice EU, 2005-2014*

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014*
Bolgarija	77	82	92	112	123	123	123	143	159	174
Romunija	82	91	120	138	146	139	158	160	168	191
Litva	152	167	188	232	232	232	232	232	290	290
Latvija	115	129	172	228	255	254	282	286	286	320
Češka	238	270	285	318	303	307	324	311	310	328
Madžarska	231	234	263	283	266	264	287	309	334	344
Slovaška	168	181	223	255	296	308	317	327	338	352
Estonija	172	192	230	278	278	278	278	290	320	355
Poljska	209	227	246	325	297	319	348	345	381	387
Hrvaška				380	380	388	381	374	387	405
Portugalska	437	450	470	497	525	554	566	566	566	566
Grčija	668	710	749	794	840	863	870	780	684	684
Malta	558	584	602	617	635	660	665	680	697	718
Španija	599	631	666	700	728	739	748	748	753	753
Slovenija	490	512	522	553	589	666	748	763	784	789
Zdr. Kraljestvo	1.161	1.207	1.313	1.196	1.054	1.123	1.110	1.223	1.227	1.217
Francija	1.252	1.236	1.267	1.301	1.329	1.344	1.365	1.412	1.430	1.445
Irski	1.238	1.293	1.432	1.462	1.462	1.462	1.462	1.462	1.462	1.462
Nizozemska	1.265	1.279	1.309	1.346	1.390	1.412	1.430	1.451	1.474	1.486
Belgija	1.210	1.234	1.271	1.323	1.388	1.388	1.429	1.458	1.502	1.502
Luksemburg	1.467	1.503	1.570	1.590	1.662	1.704	1.758	1.801	1.874	1.921

Opomba: * Za obdobje 2005-2013 so letni zneski izračunani kot povprečje obeh polletij (Eurostat objavlja minimalno plačo po polletjih; za prvo upoštevano stanje januarja, za drugo julija), za leto 2014 podatek za prvo polletje. Vir: Eurostat, objava 20. maj 2014.

Po podatkih Eurostata se je v približno polovici članic minimalna plača ob znižanju gospodarske aktivnosti v času krize realno znižala. V Sloveniji je bilo realno zvišanje minimalne plače v obdobju 2008–2013 največje, 28,7-odstotno.¹¹ Sledile so nam Bolgarija (25,6 %), Slovaška (19,1 %) in Latvija (15,1 %), ki imajo vse bistveno nižjo minimalno plačo kot pri nas. V tem obdobju je od vseh štirih omenjenih članic beležila največje znižanje gospodarske aktivnosti prav Slovenija (-9,5 %). Zadnji dve leti se je minimalna plača znižala le v Združenem kraljestvu in Grčiji, ki od vseh članic odstopata z največjim realnim znižanjem minimalne plače v obdobju od začetka krize (-11,7 % in -21,4 %), slednja tudi z največjim padcem gospodarske aktivnosti. V povsem nasprotno smer je do leta 2012 odstopala Poljska, ki je v obdobju 2008–2012 beležila najvišjo gospodarsko rast, njena minimalna plača pa se je v tem obdobju realno znižala za skoraj 8 % (v letu 2013 se je nato zvišala in bila 1,2 % višja kot v letu 2008).

Slika 8: Rast minimalne bruto plače in BDP v času krize (v %), članice EU

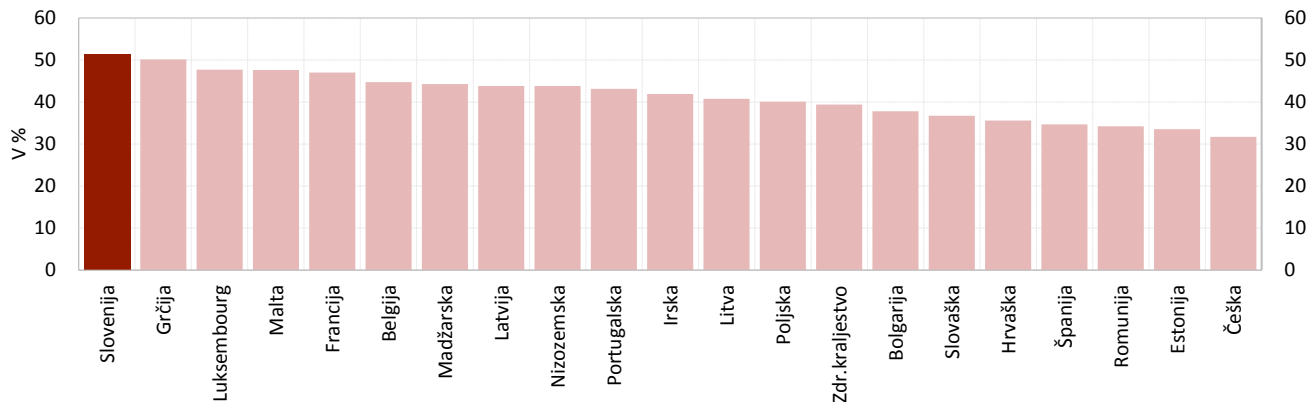
Vir: Eurostat, objava 20. maj 2014.

Razmerje med minimalno in povprečno bruto plačo¹² se v članicah EU giblje med 31 % in 52 %, v Sloveniji je najvišje. Na razmerje vpliva gibanje minimalne in povprečne plače, ki sta se v krizi po državah različno prilagajali (za gibanje slednje imamo na voljo podatke za manj kot polovico držav članic, in sicer le do leta 2011). V Sloveniji je bilo naraščanje razmerja v zadnjih desetih letih prekinjeno le v obdobju 2006–2008, od leta 2010 pa se je znova zelo povečalo (na 51,4 % v letu 2013).

¹¹ Upošteva se HICP. Če za Slovenijo upoštevamo mesečne podatke o minimalni plači ter indeks cen življenjskih potrebščin, je bilo zvišanje 25,6-odstotno.

¹² Povprečna bruto plača v dejavnostih industrije, gradbeništva in storitev, t. j. dejavnostih B-S po SKD 2008 oz. Nace Rev. 2.

Slika 9: Razmerje med minimalno bruto plačo in povprečno bruto plačo, članice EU, 2011-2013*

Opomba: * Povprečna bruto plača za dejavnosti B-S, SKD 2008. Za večino članic leto 2012. Za Luksembourg, Malto, Portugalsko in Slovenijo leto 2013, za Belgijo leto 2010, za Francijo, Irsko, Grčijo in Nizozemsko leto 2011. Vir: Eurostat, objava 20.maj 2014.

III. Posledice dviga minimalne plače v Sloveniji

Dvig minimalne plače v Sloveniji je v preteklih štirih letih pomembno prispeval k zvišanju plač, zmanjšanju deleža zaposlenih z niskimi plačami,¹³ zmanjšanju plačne neenakosti, pa tudi poslabšanju stroškovne konkurenčnosti gospodarstva in izgubi delovnih mest. Pozitivni učinki dviga minimalne plače se kažejo zlasti v zmanjšanju plačne neenakosti. V obdobju 2010–2012, za katero imamo na voljo zadnje podatke, se je zmanjšala po obeh kazalnikih, s katerima jo merimo, t. j. po Ginijevem in interdecilnem količniku (9. decil/1.decil). Delež zaposlenih z niskimi plačami se je v letu 2010 zmanjšal prvič po letu 2005 (z 19,3 % na 18,3 %), v naslednjih dveh letih pa se je trend zmanjševanja še nadaljeval. To nas po podatkih zadnje vseevropske ankete o strukturi plač (leto 2010) uvršča blizu povprečja EU-27 (17,0 %).

Tabela 4: Kazalniki plačne neenakosti v Sloveniji, bruto plače, 2000-2012

	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Razmerje 9.decil/1.decil ¹	3,46	3,47	3,61	3,62	3,67	3,49	3,41	3,31
Razmerje mediana/1.decil ¹	1,70	1,67	1,73	1,74	1,74	1,69	1,67	1,65
Razmerje 9.decil/mediana ¹	2,04	2,08	2,08	2,08	2,11	2,06	2,05	2,01
Ginijev količnik ¹	0,294	0,290	0,292	0,279	0,283	0,273	0,268	0,262
Delež zaposlenih z niskimi plačami, ¹ v %	17,4	17,0	18,5	19,0	19,3	18,3	17,9	17,3
Razmerje med najvišjo in najnižjo bruto plačo dejavnosti	1,85	2,32	2,46	2,38	2,32	2,25	2,19	2,23

Vir: SURS, preračuni UMAR. Opombi: ¹ Za obdobje 2008-2012 temeljijo preračuni na podatkih administrativnih virov, ki se nanašajo na celo leto, pred tem obdobjem pa na statističnem raziskovanju za mesec september tekočega leta.

V obdobju 2009–2012 je po naši oceni več kot polovica rasti povprečne bruto plače (preko 3 o. t. od 6,0 %) posledica dviga minimalne plače. Vpliv je bil največji v letu 2010 (2,2 o. t.), ko je večina delodajalcev relativno hitro prešla na izplačevanje zakonske višine minimalne plače,¹⁴ postopnost dviga pa je tudi še v naslednjih dveh letih ustvarjala pritiske na rast plač, a je bil učinek v obeh letih le okrog pol odstotne točke. Dvig minimalne plače je zlasti v letu 2010 ustvarjal močan pritisk na stroške dela na enoto proizvoda in poslabšanje konkurenčnosti gospodarstva. Po naši oceni je na kratek rok zaradi dviga minimalne plače delo izgubilo okrog 7.000 oseb, na dolgi rok pa približno 18.000.¹⁵

IV. Sklep

Ob enem največjih znižanj gospodarske aktivnosti v EU v času krize je Slovenija beležila največje zvišanje minimalne plače. To je sicer vplivalo na znižanje plačne neenakosti in deleža zaposlenih z niskimi plačami, predvsem pa je ustvarjalo velike pritiske na stroškovno konkurenčnost gospodarstva in izgubo delovnih mest. Kljub temu, da letos rast minimalne plače naj ne bi presegla rasti povprečne plače in da se je krčenje gospodarstva ustavilo, bi bilo treba, upoštevaje vse v analizi

¹³ Po metodologiji OECD so to tisti zaposleni, ki prejemajo plačo enako oz. nižjo od dveh tretjin mediane, t. j. v letu 2012 do višine 897 EUR.

¹⁴ Več o tem glej v EO 06/2010, Okvir 3: Minimalna plača po novem zakonu.

¹⁵ Glej Delovni zvezek UMAR 3/2010 (Brezigar et al.: Ocena posledic dviga minimalne plače) in Ekonomski izzivi 2012 (Okvir 2: Vpliv dviga minimalne plače v letu 2010 na izgubo delovnih mest – Ažurirana ocena funkcije povpraševanja po delu in ocena vpliva dviga minimalne plače ali stroškov dela na zaposlenost).

navedene podatke in izračune, najverjetneje razmisliti o spremembi ureditve minimalne plače. Ostali makroekonomski kazalniki bi se namreč lahko upoštevali ne le za povišanje minimalne plače za več, kot je znašala inflacija, ampak tudi za manj. Menimo, da bi bilo smiselno, da se v zakonu navedeni drugi kriteriji upoštevajo tako v primeru dobrih kot tudi slabih gospodarskih razmer. Na prilagoditev minimalne plače slabšim gospodarskim razmeram kažejo tudi prakse članic EU, saj je v krizi ta v nekaterih državah ostala nominalno nespremenjena tudi več let, v nekaterih pa se je v posameznih letih celo znižala.